

ВETERАНУ ХІРУРГІІ ЗАКАРПАТТЯ ГЕОРГІЮ УЛИГАНЦЮ – 90

AUT INVENIAM VIAM, AUT FACIAM¹

Те, що трапилось один раз, може ніколи більше не трапитись.
Але те, що сталося двічі, неодмінно станеться і втретє
Арабське прислів'я [12].

Пролог

Липневий світанок. Край сонця тільки-но показався над горизонтом. Відчувається приємна прохолода. По шосе Одеса – Київ мчить ГАЗ-24. Родина повертається з літнього відпочинку на морі. З приймача лине музика, новини. Раптом увагу водія привертає репортаж про ветерана війни, який чудом врятувався у Карпатах, покинувши з парашутом літак, що впав над ворожою територією. Водій вражений почутим. У ту ж мить промайнула згадка про далекий 1944-й. Чи не він був мимовільним свідком саме цього випадку? З елементів мозаїки пам'ять поступово складає цілісну картину...

Йому 20... Гуркіт канонади з боку Підполоззя щодня ближче... Того дня в небі з'явилися радянські бомбардувальники – бомбардували Сваляву. Сховавшись за копицею сіна, зачаровано спостерігає за ними. Раптом над лісом зіткнулися два літаки й почали стрімко падати. З одного щось випало. Коли згодом відкрився парашут, це «щось» перетворилося на фігуру пілота, що повис на стропях парашута. Таке він бачив вперше! З центру села почулися крики, стрілянина. До місця приземлення парашутиста побігли вояки. Незабаром все стихло...

Авто рухається далі. Попереду якась метушня, колона машин, – схоже на аварію. Даїшник енергійно махає жезлом, показуючи водіям, аби проїжджали швидше. Проїхавши цей відрізок шляху, водій «Волги» силкується згадати прізвище ветерана, що скоромовкою прозвучало у репортажі, але так і не згадав. Той це парашутист, якого тоді бачив, чи ні? Шкодує, що відповіді на це у нього нема й донині... [1].

Дві зустрічі, що змінили вектор долі

Але час дещо розповісти й про самого героя нарису. Народився 7 лютого 1924 р. у с. Солочин Свалявського району у родині селян-землеробів у кількох поколіннях, де ріс разом із сестрою. Батько – інвалід Першої світової, у 30-х роках старостував у селі. Мати з родини, де було 12 дітей. Троє братів матері виїхали до США; один з них став вчителем початкової школи [9].

П'ятирічку закінчив у рідному селі 1935-го, того ж року вступив до Мукачівської російської гімназії ім. О.С. Пушкіна, яку – єдиний з 60 випускників 1943 р. – закінчив на відмінно. Тоді ж подав документи до Будапештського політехнічного університету, але в прийомі йому відмовлено «через відсутність місць» [1, 15].

Найближчий друг Г. Лавер, який на той час вже вступив до духовної семінарії в Ужгороді (мав гарні вокальні дані), супроводжує нашого героя до Дебрецена. Тут він спочатку спробував подати документи до сільськогосподарської академії, де запропонували почекати, на що часу не мав. Друзі подались до університету, але тут всюди висіли оголошення про відсутність місць. Випадкова зустріч із знайомим стала вирішальною: той порадив не звертати уваги на ці оголошення і таки подати документи. Його прийняли на математичний факультет на безплатне навчання, та ще й із стипендією, взявши до уваги відмінний атестат. Провчившись близько двох тижнів, випадково зустрів у мензі (студентська столова) земляків-медиків, які намовили перейти на медичний факультет. Тут провчився всього один семестр: 19 березня 1944 р. після введення на територію Угорщини, яка намагалась вийти з війни, німецьких військ, навчальні заклади було закрито. Склавши іспит за семестр, повернувся додому [1].

Один з екзаменаторів, у майбутньому відомий вчений-академік Тог'о, якому на іспиті з гістології зізнався, що внаслідок переходу з іншого факультету не встиг засвоїти предмет, без опитування поставив позитивну оцінку, супроводивши це фразою: «Bizom magában» («Вірю у вас»). Це напуття пам'ятає донині [1].

¹ Або знайду дорогу, або прокладу її [сам] [1].

Зустріч третя

Невдовзі після повернення до рідного села угорські власті мобілізують його до трудового табору у північній Трансильванії, на території нинішніх Румунії та Молдови, де працював з липня по вересень 1944 р. [25]. З наближенням фронту табори розформували, і він подався додому. Спочатку працює у батьківському господарстві. 1944 р. в пошуках роботи подався до Мукачева. Прийнятий заступником начальника карного розшуку, який очолив колишній чеський поліцейський чин [1, 25]. Працював тут з грудня 1944 по квітень 1945 р. Як працівник міліції «забезпечував порядок» на Першому З'їзді народних комітетів Закарпатської України 26 листопада 1945 р., що прийняв маніфест «Про возз'єднання Закарпатської України з Радянською Україною» [1, 2].

Якось на нього звернув увагу перший секретар окружкому КПЗУ Гарагонич, запросив на співбесіду. Запропонував посаду заввідділу агітації і пропаганди. На зауваження, що він безпартійний, секретар відреагував своєрідно: «Цю справу можна залагодити. Ти виріс у селі, знаєш життя селян, маєш освіту, тож тобі легко буде входити в контакт з людьми»...

На новій посаді працював у квітні-липні 1945 р.; їздив по селах, «вчив» селян сільському господарству [1, 25]. З липня по вересень 1945 – інструктор, завідувач військово-фізкультурного відділу окружкому компартії. У червні вступив до партії [14, 25]. У вересні того ж року вступає на медичний факультет новоутвореного Ужгородського університету. Тут став заступником секретаря партбюро факультету Василя Плахотнюка. Близько року у вечірній час підробляв у редакції газети «Советское Закарпатье» коректором. По завершенні навчання протягом двох місяців не працює, згодом їде за направленням до Станіслава (нині – Івано-Франківськ). Першого ж дня пішов на прийом до завідувача облздороввідділу (далі – ОЗВ) Жидовленка [1, 25].

Про Жидовленка слід сказати кілька слів. Провчившись на військово-медичному факультеті Саратовського медінституту 4 роки, пішов на фронт, потрапив у полон. Далі – партизанське з'єднання Сидора Ковпака, де очолив медичну службу; кінець війни застав його на Станіславщині. Призначений завідувачем ОЗВ. 1948 р., згідно з указом уряду, скористався можливістю доучитися у Львові, де й отримав диплом лікаря [1].

Зустрічі четверта і п'ята, поворотна

Від'їзду до Станіслава передувала одна, на перший погляд незначна, зустріч. Знайомий завідувач райздороввідділу у Сваляві «напророчив» йому керівництво райздороввідділом, але порадив не погоджуватись на таку пропозицію. Все відбулось за цим «пророцтвом»: завідувач Станіславського ОЗВ одразу запропонував саме цю посаду у Надвірній. Пам'ятаючи про розмову зі свалявським колегою, наполегливо відмовлявся протягом 3–4 днів. І знов допомогла випадкова зустріч із знайомим, з яким грав у баскетбол за команду Ужгородського університету. Перебравшись до Станіслава, той саме займався організацією команди при медінституті¹ і намовив Улиганця відновити заняття спортом. Це допомогло залишитися в апараті ОЗВ, де близько 2-х років працює на посаді інспектора, а вже 1954 р. упродовж 10 місяців – заступником головного лікаря обласної лікарні з поліклінічної частини. Роботу на керівних посадах сумішає з посадою хірурга у І-й міській лікарні [19]. Працюючи тут під керівництвом професора В.М. Акімова, знайомиться з доц. П.О. Ісаєвим, майбутнім завідувачем кафедри факультетської хірургії УжДУ.

Повернення

«Я готовий повзти на колінах,
аби тільки знову опинитися за Карпатами...»

У жовтні 1954 р. *Георгій Михайлович Улиганець*, звільнившись у Станіславі, приїздить до Ужгорода, де на нього з нетерпінням чекають дружина і 4-річний син Володя. Завідувач облздороввідділу *Степан Микуланинець* одразу запропонував посаду завідувача оргметодвідділу обласної клінічної лікарні (тоді – УОКЛ), адже *Улиганець* на той час був чи не єдиним, хто закінчив річні курси з організації охорони здоров'я [1, 24, 25]. Але він просить посаду хірурга. Не дійшовши консенсусу з високим начальником, подався на пошуки роботи. І знову – вже вкотре! – допоміг випадок. Він згадав про одну давню пропозицію... [1].

Два роки тому як представник ОЗВ супроводжував київського перевіряючого, що інспектував ліспромгоспи Станіславщини. Збагнувши, що *Улиганець* добре орієнтується в питаннях організації медичної допомоги, він запропонував йому роботу в Закарпатській облпрофраді довіреним лікарем, не відаючи

¹ Ректором медінституту був *Антонов*, що згодом очолив управління кадрів МОЗ СРСР. Перш ніж очолити Станіславський медінститут, *Антонов* обіймав посаду директора Одеської фельдшерської школи, де свого часу навчався відомий берегівський хірург *Віктор Мілецький*. *Антонова* добрим словом згадувала дружина Віктора Борисовича, яка разом з чоловіком закінчила саме цей інститут [11].

про те, що він є закарпатцем. Розмова відбулась неподалік водороздільного хребта, за яким було рідне Закарпаття. «Я б туди поповз на колінах», – сказав *Улиганець* і, помітивши здивування гостя, додав: «Там у мене молода дружина і дворічний син»...

Незабаром завідувач ОЗВ *Жидовленко* отримав лист-клопотання з Києва про переведення *Улиганця* у розпорядження Закарпатської облпрофради, але одразу не відпустив. Лише відробивши за направленням повний термін, *Георгій Михайлович* повертається на малу батьківщину.

Влаштувався довіреним лікарем Облпрофради [19, 25], але мрія про хірургію його не полишала. Через рік, коли пристрасті навколо тієї пам'ятної відмови вшухли, отримав призначення до Ужгородської обласної клінічної лікарні (такою була офіційна назва закладу, далі – ОКЛ), спочатку (листопад 1955) заступником головного лікаря з поліклінічної роботи. Тут він змінив *В.З. Севастьянову*, яка згідно з наказом ОКЛ № 324 від 25.11.55. §12 переведена на посаду заступника з медичної частини [16, 25]. Через 4 роки (листопад 1959) цю посаду обіймає вже *Улиганець*, поєднуючи адміністративні функції з роботою хірурга за сумісництвом. Після звільнення у грудні 1959 р. головного лікаря *Сергія Луценка* стає в.о. головного лікаря.

Приказ № 353...от 19.12.59.§5. «Сего числа согласно приказа Облздравотдела от 18.XII-59г. за №395 считаю себя освобождённым от обязанностей главного врача и передаю все полномочия по областной больнице своему заместителю по медицинской части Улиганец Георгию Михайловичу». Луценко [17].

Втім, офіційно починає виконувати обов'язки лише після прийому печаток – з 6 січня 1960 р., оформивши цей акт наказами по ОЗВ №3 від 06.01.60 та по ОКЛ №8 від 06.01.60. §4 [17]. Виконує обов'язки головного лікаря упродовж чотирьох місяців, до призначення 08.04.1960 головним лікарем *Георгія Скринника*, після чого повертається на свою попередню посаду – заступника з медичної частини. [9]. Згідно з наказом ОЗВ № 273-а від 30.06.1960 р., 4 липня 1960 р. отримує нове призначення – головним лікарем Ужгородської ЦМКЛ [14, 19], де змінив *Адальберта Немеша*. Роботу головного лікаря і тут суміщає з посадою хірурга.

Алжир

Пройшовши підготовку на 6-місячних курсах з французької у Ленінграді та удосконалення з порожнинної хірургії у Харкові, у 1969–1972 рр. працює в Алжирі, у середземноморському портовому місті *Аннаба* з 400-тисячним населенням, спочатку хірургом, потім 2 роки завідувачем відділення. А втім, надає слово самому *Георгію Улиганцю* [14, 15]:

«Я вів жіноче відділення на 90 ліжок і, водночас, очолював хірургічну службу госпіталю... Був там з дружиною Марією, син Володимир вчився в університеті, донька ходила до 4-го класу... У 71-му помер тато, то я навіть не зміг приїхати на похорон».

«Довіра до медицини там велика. У них першим був Аллах, а другим – лікар... Це пов'язано з тим, що там фахова порядність – понад усе».

Дежавю

Зазначу, що у закордонне відрядження йшов вже з посади заступника головного лікаря, яку згідно з наказом по ЦМКЛ № 42 від 30.04.1965 р., обійняв 26 квітня 1965 р. [14, 19]. Причина? Замість відповіді знову надаю слово самому *Георгію Михайловичу*:

«А повернувся я додому на посаду заступника головного лікаря ЦМКЛ. Чому заступника? Бо коли оформляв документи, *Павло Степанович Рішко* (мій однокурсник) саме ішов з посади начальника облздраввідділу і дуже нервував, що з ним далі буде. Я йому запропонував своє місце... Так перед самим від'їздом я став заступником з лікувальної роботи і повернувся з Алжиру вже на цю посаду. А через кілька місяців мені запропонували місце головного хірурга області» [15].

Чому дежавю? Бо так само 8 квітня 1960 р. після 4-місячного в.о. головного лікаря УОКЛ «здав» посаду *Георгію Скриннику*, після чого повернувся на свою попередню посаду – заступника з медичної частини [19].

Головний хірург

Маючи за плечима чималий досвід, набутий за роки роботи хірургом та на керівних посадах в охороні здоров'я в Україні, а також за кордоном, з 16 липня 1974 р. (наказ про звільнення з ЦМКЛ № 131 від 11.06.1974) [14] *Георгій Улиганець* стає головним хірургом Управління охорони здоров'я (далі – УОЗ). Тут у повній мірі розкрився його талант організатора, аналітика, стратега. Найбільше віддзеркалюють ці його риси добре аргументовані, стилістично витримані російськомовні доповідні записки, адресовані керівництву УОЗ, у яких він дає аналіз стану хірургічної допомоги й пропонує шляхи її розвитку в Закарпатті. Не уникає *Улига-*

нець і гострих моментів, «кидається на амбразуру», відстоюючи гідність незаслужено покараних, з його погляду, хірургів. Ось характерний приклад (24.04.1980; прізвища «дійових осіб» не називаю).

«Кожному участковому врачу и фельдшеру ФАП-а чётко известно, что при обнаружении симптома раздражения брюшины больного немедленно следует отправлять к хирургу. Но врачи гинекологи настолько были уверены в выставленном ими ложном диагнозе, что они не посчитали необходимым вызвать на консультацию хирурга. Они это сделали тогда, когда у больной не определялось давление и еле прощупывался нитевидный пульс... не вызывает сомнений, что операция не предпринималась сразу не по вине хирурга [...], а по вине гинекологов, которые, будучи в плену своего первоначального диагноза, стали искать консультантов гинекологов в г. Ужгороде, игнорируя заключение консультанта хирурга... Логично возникает вопрос – зачем же понадобилась консультация хирурга, если с его мнением не считаются?!»

Следует согласиться с тем, что квалификационная категория даётся в первую очередь за профессиональную квалификацию. В случае смерти больной [...] хирург [...] ошибался меньше всех, но именно у него снята категория. В то же время врачи гинекологи ошибались много раз и допустили роковую ошибку, но этим ошибкам оценка даётся сравнительно снисходительная... я позволю себе высказать убеждение, что в приказе допущены логические ошибки: наказания не выходят из имевших место фактов и степени виновности... В связи с изложенным я прошу пересмотреть приказ в части наказания врача-хирурга [...] и анестезиолога [...]» [3].

Кілька років поспіль *Георгій Михайлович* наполегливо і послідовно веде курс на розвиток спеціалізованої хірургічної допомоги, зокрема через раціональну профілізацію та перепрофілізацію ліжок. Здійснена згодом профілізація один до одного збігається з добре обґрунтованими пропозиціями головного хірурга, які він наполегливо вносив і відстоював упродовж 3-х років. Для наглядності подаю ці пропозиції у формі таблиці.

ПЛАН ПРОФІЛІЗАЦІЇ ТА ПЕРЕПРОФІЛІЗАЦІЇ ХІРУРГІЧНИХ ЛІЖОК

Таблицю складено на основі доповідних головного хірурга УОЗ Г.М. Улиганця [Д 3-8]

№	Пропозиція	Дата	Результат
1	«Независимо от окончательно принятой профилизации конечного фонда городской вольницы необходимо предусмотреть открытие при больнице круглосуточного травматологического пункта» [4].	05.12.1982	Відкрито
2	«Травматологическое отделение [ОКБ] перепрофилировать в ортопедическое отделение» [4].	05.12.1982	Проведено
3	«Нет необходимости иметь в составе городской клинической больницы урологические и глазные койки, поскольку этими видами стационарной помощи городское население полностью обеспечивают соответствующие отделения областной клинической больницы» [5].	15.03.1983	Частково
4	«1-е хирургическое отделение [ОКБ] перепрофилировать в отделение хирургии органов пищеварения и хирургической эндокринологии» [5].	15.03.1983	Проведено
5	«Открыть одно специализированное (ожоговое или сосудистое) отделение на 30–40 коек в зависимости от того, какое отделение будет открыто в городской больнице» [5].	191198 15.03.1983	Опікове на 30 ліжок, 1984
6	«2-е хирургическое отделение перепрофилировать в проктологическое» [5].	15.03.1983	Проведено
7	«... многопрофильная городская клиническая больница должна иметь в своём составе отделение гнойной хирургии... В связи с этим я прошу пересмотреть вопрос об открытии в горбольнице 20 урологических коек и вместо них открыть отделение гнойной хирургии» [6].	22.09.1983	Відкрито
8	«Вместо сосудистых коек в составе проктологического отделения зарегистрировать 15 коек для лечения гнойных процессов» [7].	09.11.1984	Проведено
9	«Суть нашего предложения состоит в том, чтобы вместо упраздненного в ОКБ гастроэнтерологического отделения открыть отделение сосудистой хирургии...» [7].	09.11.1984	Відкрито

10	«В целях улучшения руководства службами хирургического профиля в ОКБ желательнее зарегистрировать должность заместителя главного врача» [7].	09.11.1984	Введено
11	«Организация детского хирургического отделения даст возможность ликвидировать печальную необходимость транспортировать детей, в частности до 3-х лет, из г. Ужгорода, Ужгородского, В. Березнянского и Перечинского районов через областной центр в г. Мукачево в областную детскую больницу. Все условия для открытия в [Ужгородской] детской больнице хирургического отделения имеются: здесь сохранён операционный блок, имеются перевязочные и палаты интенсивной терапии» [7].	09.11.1984	Відкрито в ЦМКЛ

Третє «пришестя» до обласної клінічної лікарні

В обласній клінічній лікарні *Г.М. Улиганець* за свою тривалу лікарську практику працював тричі, причому в різних «постасях». Найперше, як вже згадувалось, через рік після повернення з Івано-Франківська обійняв посаду заступника, а згодом – в.о. головного лікаря. Було це у далеких 1954–1960 рр. Після тривалої роботи на посаді головного лікаря, заступника головного лікаря м. Ужгорода (1960–1974) з трирічною перервою на закордонне відрядження (1969–1972) 1974 р. стає головним хірургом УОЗ [25] і вже в цьому ранзі знову працює в ОКЛ старшим ургентним хірургом.

Вийшовши з УОЗ на пенсію, 10 вересня 1987 р. втретє повертається до ОКЛ, тепер вже на ставку хірурга – по 0,5 у хірургічному відділенні № 1 та у ВЕПКД («Санавіація»). Працює за щорічно поновлюваною угодою до 31.12.1997 р. У наступні роки аж до кінцевого звільнення 8 липня 2003 р. за такою ж угодою працює на посаді лікаря-статистика, «веде» відділення хірургічного профілю [13].

Як і на всіх попередніх посадах, і тут не зраджує звичці все ретельно перевіряти, аналізувати. Намагаючись навести елементарний порядок у статистичній звітності, виступає на оперативних нарадах, подає службові записки та доповідні, наполегливо добивається дотримання вимог нормативних документів усіма учасниками процесу. Не уникає і особистого контакту із керівниками відділень, сам навідуючись до них, веде з ними постійний діалог. Реакція керівників підрозділів на цю діяльність *Георгія Михайловича* була, м'яко кажучи, неоднозначною, коливаючись від «*йому нічого робити?*» до «*нарешті буде порядок*». На жаль, ані адміністрації, ані завідувачам відділень не вистачило терпіння бодай прочитати від початку до кінця викладений чітким, майже каліграфічним почерком, скрупульозний, глибокий аналіз недоліків, а то й грубих перекохань у звітності, що їх регулярно проводив *Улиганець*. Коли ж він намагався довести до слухачів результати свого аналізу на лікарських нарадах, де його виступ було заплановано й анонсовано, керівники наради нерідко його просто обривали... І все ж результат цієї, не побоююсь сказати, титанічної праці ветерана хірургії, не забарився: якість звітних матеріалів значно зросла, «нев'язки» стали казуїстикою. Ще й донині діє система т. зв. «зворотного» зв'язку між клінічними та статистичними відділеннями.

Громадська робота

Медики-ветерани Ужгорода, поза всяким сумнівом, зробили вдалий крок, обравши головою медичної секції Ради ветеранів *Г.М. Улиганця*. Принаймні його активність та наполегливість у відстоюванні їх прав та інтересів добре помітна. Ось кілька штрихів для ілюстрації сказаного.

1. «У ситуації, яка склалась, найбільше страждають ветерани-пенсіонери, значна частина яких отримує мізерні пенсії, і до того ж страждає від численних хвороб. Тому й виникла необхідність створення громадської організації, яка хоч якоюсь мірою допомагала б цим людям» [20].

2. «Найкращі роки свого життя нинішні пенсіонери-медики віддали служінню співвітчизникам¹, допомагаючи їм впоратися з недугами. Нині ж самі ветерани опинилися наодинці з проблемами, чи не найстрашніша з яких – самотність. Тому медична громадськість нашого краю, керівники лікувальних закладів і профспілкових організацій Ужгорода мають повернутися лицем до своїх старших колег» [20].

У різних друкованих виданнях невгамовний *Г.М. Улиганець* виступає то із закликом до працюючих медиків «перерахувати по 1 грн. з місячної зарплати на рахунок благодійного фонду допомоги ветеранам» [20], то звертається по допомогу до спонсорів [22], або ж докладно розтлумачує ветеранам, як вигідніше оформити пенсію, користуючись нюансами законодавства [23]. І все ж в одній з публікацій з гіркотою вимушений визнати: «Надії, пов'язані з перерахуванням пенсійного забезпечення, не справдилися. Сподівання змінилися розчаруванням пенсіонерів у спроможності владних структур покращити життєвий рівень людей похилого віку» [24].

¹ Ветеран-уролог *Вольф Іткіс* якось підрахував, що лише його власна родина, що нараховує 4-х медиків, віддала Закарпатській медицині сумарно 120 років життя [10].

Про себе

«Я трудову діяльність почав, коли мені виповнилося всього 20 і до сьогоднішнього дня працюю». Стаж роботи – 57 років [15].

«Знаєте, я всім кажу, що у медицині заблудився. Та так заблудився, що і досі не виберуся ніяк» [15].

«... Я мабуть більше хвилювався перед операцією, ніж пацієнт... Якщо у мене завтра мала бути операція, я навіть вже маючи за плечима солідний досвід роботи, переглядав літературу. Ніколи не знаєш, що на тебе чекатиме завтра» [15].

А що окрім медицини? Серед своїх уподобань називає такі [1]:

1. Розв'язання і складання кросвордів. Тематика вже опублікованих: «Исторические связи Закарпатья с Украиной и Россией», «До 50-річчя возз'єднання Закарпаття з Україною».

2. Уболівання за футбол, зокрема за ФК «Закарпаття». Георгій Михайлович і сам колись активно грав у цю гру, навіть очолював збірну медиків Ужгорода.

3. Гра в шахи, участь у змаганнях за команду ОКЛ та розв'язання шахових задач. 2002 р. отримав Почесну грамоту переможця шахового конкурсу.

Знайшовши помилку у шаховій задачі, він її виправляє і майже одразу повідомляє про неї редакцію газети, журналу.

Визнання офіційне та неофіційне

Свого часу *Георгія Улиганця* нагороджено двома медалями: «Відміннику охорони здоров'я» та «За трудову доблесть» [13]. Чому ж не бачимо його серед «Заслужених лікарів України»? Адже у його послужному списку знаходимо всі необхідні атрибути для «заслуженого» як за «радянських», так і за нинішніх часів: селянське походження, членство у КПРС, успішна робота хірурга-практика тут і за кордоном, перебування на різних важливих керівних посадах. Якби хтось спробував з'ясувати, скільки серед «Заслужених лікарів України» керівників усіх рівнів, то могло б виявитися, що цей контингент чи не найчисленніший.

Задумавшись над цим феноменом я, здається, знайшов причину. Це – безкомпромісність у відстоюванні своєї позиції, яка проявилась вже у юні та молоді роки. Ось характерний приклад.

Під час навчання на вже згадуваних московських курсах на одному із засідань, куди запросили й курсантів, на найвищому рівні йшов розбір стану боротьби з туберкульозом у масштабах Союзу. Один із заступників міністра ОЗ СРСР енергійно «громив» Івано-Франківську область за відкриття у дільничних лікарнях фтизіатричних ліжок, що, мовляв, сприяє розповсюдженню інфекції. Взявши слово, *Г.М. Улиганець*, як представник Івано-Франківщини, чітко розтлумачив присутнім, що у дільничні лікарні хворих направляють для проведення лікування на місці лише після того, як діагноз уточнено в тубдиспансері. Оскільки в лікуванні туберкульозу значне місце посідає посилене харчування, – *нагадав він присутнім*, – допомога близьких за місцем мешкання не завадить.

Резюме міністра було коротким: цей досвід слід запровадити всюди. Про те, що сталося після наради із заступником міністра, який, «не розібравшись» у ситуації, «поліз на броньовик», можна лише здогадуватись...

Втім, якою, крім негативної, могла бути реакція будь-якого керівника на такі пасажі доповідних головного хірурга:

1. «... я позволю себе высказать убеждение, что в приказе допущены логические ошибки: наказания не выходят из имевших место фактов и степени виновности... В связи с изложенным я прошу пересмотреть приказ в части наказания врача-хирурга [...] и анестезиолога [...]» [3]. (У перекладі на просту мову це означає: «Ваш наказ не лише позбавлений логіки, але і юридично неграмотний»).

2. «Обсуждение предложений по профилизации коечного фонда хирургического профиля в Ужгородской городской больнице закончилось безрезультатно. Ваше предложение товарищу [...] с [...] решить до конца этот вопрос не получило развития: докладные тов. [...] переадресовал мне. Круг, таким образом, замкнулся» [8]. (Інакше кажучи, «ваші підлегли і в гадці не мали виконувати ваше розпорядження»).

3. «Облздравотдел на протяжении нескольких лет заверял Минздрав УССР в том, что организация специализированных хирургических отделений у нас будет решаться с введением в строй новой городской больницы. Сейчас наступило время и появилась возможность до конца решить эти вопросы» [6]. (Тобто, «обіцяне слід виконувати»).

Післямова

Я не вважаю себе фаталістом, але як дослідник прагну об'єктивності, і тому не можу проігнорувати деякі події, що мали вирішальний вплив на долю мого героя. Так, наприклад, мою увагу привернули п'ять випадкових зустрічей, які буквально повернули вектор його життєвого шляху. Всі ці зустрічі знайшли відображення у нарисі, і все ж хочу їх згрупувати і ще раз проаналізувати.

Перелік та характеристика випадкових зустрічей Г.М. Улиганця та їх наслідки

№ з/п	Рік	Місце	Особа зустрінутого	Характер зустрічі	Наслідок
1-а	1944	Дебрецен, вулиця	Знайомий-земляк	Випадкова	Дослухався поради, став студентом університету, чого прагнув
2-а	1944	Дебрецен, студентська їдальня	Знайомі-земляки	Випадкова	Дослухався поради, змінив факультет, став відомим лікарем
3-а	1944	Дебрецен, екзаменаційний зал	Малознайомий викладач вузу	Закономірна	Відчув віру в себе і повагу до людей
4-а	1945	Мукачево	Знайомий	Закономірна	Зробив швидко кар'єру – трамплін у майбутнє
5-а	1952	Свалява, вулиця	Знайомий	Випадкова	Дослухався поради, яка дала змогу зберегти відносну незалежність
6-а	1952	І.Франківськ, вулиця	Знайомий	Випадкова	Дослухався поради, що повернула кар'єру у бажаний бік
7-а	1952	Карпатські гори	Службовий контакт	Закономірна з елементами випадковості	Ця зустріч згодом дозволила зберегти самоповагу і незалежність

Мене особисто багато чого зв'язує з *Георгієм Михайловичем*. Під час його перебування на посаді головного хірурга (1974–1987) я працював під його керівництвом як завідувач відділення, головний позаштатний комбустиолог. Як начальник, він мене не дуже любив. Це вже згодом, коли він став працювати у нашому закладі хірургом та лікарем-статистиком, ми дещо зблизились і він навіть запропонував мені перейти з ним на «ти», що для мене було великою честю.

Втім, наше знайомство відбулось набагато раніше: саме він 1962 р. після літньої сестринської практики у хірургічному відділенні міської лікарні прийняв мене на 0,5 посади медсестри цього ж відділення – за сумісництвом. Працював я тут аж до року закінчення університету – 1965-го.

Четвер був «його» операційним днем. Починав він о 9.00 м.ч. зі складніших операцій, а завершував вже не такими складними близько 18.00 м.ч. Майже щоразу у цей день я асистував йому на всіх операціях, починаючи від резекції шлунка, холецистектомії (тут я був другим асистентом) і до герніопластики, апендектомії, корекції hallux valgus, водянки яєчка, флебектомії – вже єдиним асистентом. (На парах мене «прикривала» староста підгрупи).

Оперував неквапно, ретельно, детально коментуючи операційні прийоми, супроводжуючи цей коментар екскурсом в історію хірургії. Це заставляло мене підчитувати, придбати кілька солідних книг. Поступово *Георгій Михайлович* довіряв мені окремі етапи операцій. Отже, саме його я вважаю своїм першим вчителем практичної хірургії. Саме у нього – ерудованого, теоретично «підкованого» практичного хірурга – я отримав у студентські роки бесцінні уроки теоретичної та практичної хірургії, які запам'ятав на все життя. Коли я йому про це сказав, він дещо здивувався...

Вітаючи *Георгія Михайловича Улиганця* з поважним ювілеєм, бажаю йому здоров'я та снаги на *многая і благая літа...*

Йосиф Турак,
ветеран хірургії

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Біографічна анкета хірурга-ветерана (Власний архів автора, оригінал).
2. Гранчак І.М. Підготовка і проведення з'їзду Народних комітетів. Маніфест про возз'єднання як історичний документ / Нариси історії Закарпаття, т. II (1918—1945). Ред. колегія: І. Гранчак, Е. Балагурі, І. Грицак, В. Ілько, І. Поп: історія.— Ужгород: Закарпаття, 1995. — 663 с.
3. Докладная заведующему ОЗО от 24.04.1980 (Приватний архів, другий примірник оригіналу).
4. Докладная заведующему ОЗО от 05.12.82 (Приватний архів, оригінал).
5. Докладная заведующему ОЗО от 15.03.1983 (Приватний архів, оригінал).
6. Докладная заведующему ОЗО от 22.09.1983 (Приватний архів, оригінал).
7. Докладная заведующему ОЗО от 09.11.1984 (Приватний архів, оригінал).
8. Докладная заведующему ОЗО от 30.05.1983 (Приватний архів, другий примірник оригіналу).
9. Інтерв'ю з Г.М. Улиганцем 4 червня 2004 р. (Власний архів автора, оригінал).
10. Інтерв'ю з Л.В. Мілецькою 16 червня 2004 р. (Власний архів автора, оригінал).

11. Иткис В. Врачи-евреи Закарпатья. — Эхо. — № 6. — июнь 2005. — С. 5.
12. Коэльо Пауло. Алхимик. Перев. с португ. — К.: София, 2004. — 208 с.
13. Личная карточка № 1308. Дата заполнения: 20.02.1962 (Архив ВК Ужгородської ЦМКЛ, оригінал).
14. Личная карточка № 4832/87//5035/89. Дата заполнения: 28.09.1987 (Архив ВК ЗОКЛ ім. А. Новака, оригінал).
15. Лях Н. Георгій Улиганець: «Я у медицині заблудився». — Медичний вісник. — 2002. — лютий. — С. 4.
16. Приказы по УОКБ за 1955—56.т. III. 29.09.55 — 21.05.56. На 264 л. (№№:271—365/55; №№1—142/56).
17. Приказы по УОКБ за 1959—1960. т. III. 07.10.59—01.03.60. На 176 л. (№№:280—365/59; №№ 1—61/60).
18. Скорина Л.П., Сенів М.Г., Постова Н.С. PORTA ANTIQUA: Підручник з латинської мови для учнів гуманітарних коледжів, ліцеїв, гімназій / За ред. М.А. Сабуцького. — К.: СІНТО, 1994. — 272 с.
19. Трудовая книжка. Дата заполнения: 01.04.1952 (Приватний архів, копія)
20. Учётная карточка члена КПСС №14978086 (Приватний архів, копія).
21. Удостоверение № 42 МЗ СССР (Приватний архів, копія).
22. Улиганець Г. Лікарю, вилікуйся сам: Ветерани-медики потребують чуйного ставлення і допомоги // Медичний вісник. — № 11. — жовтень 2002.
23. Улиганець Г.М. Спонсори, відгукніться допомогою ветеранам війни і праці! // Срібна Земля. — № 50. — 30 листопада 2002.
24. Улиганець Г. З нового року змінено нарахування пенсій // Медичний вісник. — № 12. — грудень 2003.
25. Улиганець Г. Волонтерський рух // Медичний вісник. — № 3. — березень 2004.

Стаття надійшла до редакції: 22.05.2014